

Kaj si dolgujejo predniki, mi in zanamci?

Rudi Rizman*

Potrjeno – Accepted: 15. 9. 2023 | Objavljeno – Published: 30. 11. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 17.035.1

Rudi Rizman: Kaj si dolgujejo predniki, mi in zanamci? Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 94=59(2023), 2–3, str. 228–244

Prispevek se navezuje na moje zadnje srečanje z dr. Vekoslavom Grmičem, ki se je vrtele okoli vprašanja, kaj današnje generacije dolgujejo prednikom in zanamcem. Ključni koncept tega spraševanja se osredotoča na afektivni altruizem, ki nalaga odgovornost vsakokratnih generacij, da svoje moralne in družbene izbire rekalibrirajo z namenom, da služijo dobrobiti tako sedanjih kot tudi prihodnjih generacij. V tem smislu bi se morali znanstveni in politični akterji prizadevati, da namesto nedemokratskim in avtoritarnim distopijam dajo prednost do ljudi in družb prijaznim utopijam.

Ključne besede: efektivni altruizem, predniki in zanamci, prihodnost človeštva, umetna inteligenca, moralne vrednote, utopija in distopija.

1.01 Original Scientific Article
UDC 17.035.1

Rudi Rizman: What do our ancestors, we, and our descendants owe each other? Review for History and Ethnography, Maribor 94=59(2023), 2–3, pp. 228–244

This article refers to the last meeting I had with Dr. Vekoslav Grmič, which dealt with the question of what today's generations owe to their ancestors and descendants. The key concept of this questioning focuses on affective altruism, which imposes a responsibility on each generation to recalibrate their moral and social choices in order to serve the well-being of both present and future generations. In this sense, scientific and

* zaslužni profesor ddr. Rudi Rizman, Univerza v Ljubljani

political decision-makers should strive to favour people- and society-friendly utopias over undemocratic and authoritarian dystopias.

Keywords: effective altruism, ancestors and descendants, future of humanity, artificial intelligence, moral values, utopia and dystopia.

'When the present has given up on the future, we must listen for the relics of the future in the unactivated potentials of the past.'

(Mark Fisher, *Postcapitalist desire*, 2021)

Prodorno misel Nobelove nagrajenke Olge Tokarczuk, da živimo v času, ko nimamo izdelane naracije in niti ne jezika, metafore ali točke zrenja za prihodnost, lahko mirno razširimo na nezadostno razumevanja brezčasnih sovisnosti, nanašajočih se na naše prednike, danes živeče generacije in nena-zadnje – na zanamce. Drugače povedano, na eni strani, kako nezadosten je naš ali bo njihov uvid v enako brezčasen pretok materialnih in nematerialnih energij med njimi, in na drugi bolj konkretno, koliko in kaj si med seboj dol-gujejo živeče in (še) ne živeče generacije.

Med njimi izpostavimo samo do planeta uničujoče obnašanje visoko ogljčno zasvojene industrijske 'civilizacije' ali prav zaradi tega moralni agno-sticizem oz. neodgovornost sedaj živečih generacij do prihodnjih – zanamcev. Obstaja namreč realna nevarnost, da lahko ekološki in nuklearni Armagedon ogrozita življenje prihodnjih generacij na našem planetu. Vedno bolj pogosto namreč pričakovanja o neskončni prihodnosti človeštva zamenjujejo mračne napovedi o koncu človeške vrste. Ta bi se začela kot dejansko prva resnična svetovna vojna. V tem smislu moramo dati prav filozofu Williamu MacAskil-lu (2022) z Inštituta za globalne prioritete na Oxfordu, ki v knjigi z naslovom *What We Owe the Future: A Million-Year View* zagovarja 'efektivni altruizem' (effective altruism), torej dolg vsake generacije do prihodnjih, da povečuje količino dobrega v svetu.

OSVOBAJANJE (OD) ZGODOVINE

Prav tako lahko pritrdimo tudi referenčnemu mislecu svetovne zgodovine Yuvalu Noahu Harariju (2022), da se zgodovine ni treba samo spominjati, temveč se mora vsakokratna generacija od nje tudi osvobajati. Prvi korak, ki ga je treba pri tem narediti, je, da si odrasli po zgledu otrok postavijo vprašanje 'zakaj'. Zakaj vojne, ki se zdijo odraslim samoumevne? Zakaj se pri poučevanju o temnih straneh zgodovine ne omenja tega, da so ljudje živeli oz. 'znajo' živeti tudi v miru in se namesto tega otroke paralizira s strahom,

kakšno je mesto človeka v naravi in kakšno vlogo igrata pri tem denar in arbitrarna politična ali ekonomska moč itd.?

MacAskill je svoj 'efektivni altruizem' nadgradil s konceptom 'dolgoročnosti' (longtermism) kot gibanja, ki mora naše moralne in družbene izbire rekalibrirati z namenom, da bi te vključevale tudi dobrobit za prihodnje generacije, torej postaviti se tudi v vlogo zanamcev. Koncept 'dolgoročnosti' temelji na ideji o ključni moralni prioriteti današnjega časa, da mora prizadevanje človeške skupnosti opolnomočiti bolj prijazno prihodnosti. Ni dovolj, če zasledujemo samo dobrobit/koristi naših neposrednih potomk in potomcev, (prav)vnučinj in (pra)vnukov, temveč tudi preko njih, kar pomeni odgovornost oz. moralno obligacijo do stotin milijonov ljudi, ki bodo živeli v prihodnosti. Še prej pa tudi odgovornost do osem milijard danes živečih prebivalcev planeta, kar predstavlja 15 odstotkov od vseh, ki so živeli doslej.

Tako kot sta ti dve nenadomestljivi za usodo ljudi na kateremkoli koncu sveta, bi morali isti načeli odgovornosti in obligacije veljati tudi za časovno oddaljene, t. j. še nerojene prebivalce našega planeta, katerih prihodnja življenja morajo prav tako šteti, torej tako prostorsko kot (trans)časovno. Družbene in moralne izbire trenutno živečih generacij, na katere prisegamo danes, ne bodo imele posledic samo za njih, temveč tudi za prihodnje. Za nobeno od njih ni ne družbeno in ne moralno sprejemljivo, da bi jim odrek(a)li srečo ali pa jih prepuščali trpljenju.

TIRANIJA SEDANJIH GENERACIJ NAD PRIHODNJIMI

Tudi prihodnji člani človeške skupnosti, ki bodo nekoč živeli, predstavljajo ljudi; delili delili podobna upanja, veselje in trpljenje kot današnji. Ta 'tiha večina' je v bistvu kolateralna žrtev tega, da dajejo družbe in politike prednost sedanjosti na račun prihodnosti. Čeprav jim ni mogoče podeliti realne politične moči, pa lahko tiranijo sedanjih generacij nad prihodnjimi zmanjšamo tako, da ustvarjamo svet, ki bo upošteval potrebe zadnjih, torej da jim zapustimo družbeno in sonaravno prijazen planet. Pri tem pa se bo še prej potrebno osvoboditi od prevladujoče napake, da se več pogovarjamo in razmišljamo o tem, kaj smo podedovali od preteklosti, manj ali sploh ne pa o tem, kaj bomo zapustili prihodnosti, natančneje prihodnjim generacijam. Michael Jordan (2022) opaža pri tem glavno težavo v tem, da je prihodnost človeštva na našem planetu v tolikšni meri negotova, da znanost, vlade in verstva ne morejo ponuditi tiste gotovosti, ki se običajno pričakuje od njih.

Kaj bomo (pre)pustili prihodnjim rodovom, pa je seveda veliko in (še) neodgovorjeno vprašanje. Pri roki so nam, na primer, (tehnološka) orodja, s katerimi bi lahko človeštvo naredilo velike progresivne korake, primerljive s

tistimi v zadnjih tristo letih, ko se je življenjska doba ljudi od začetnih štirideset let povečala na več kot sedemdeset in ko je 80 odstotkov ljudi živelo v skrajni revščini, ki se je do danes zmanjšala na okoli deset odstotkov. Dolgo pot napredka ponazarja tudi, da ženske v preteklosti niso mogle obiskovati univerz in da ni nihče poznal demokracije, v kateri živi danes skoraj pol sveta. Vsi ti podatki, ki jih navaja MacAskill, še zdaleč ne zanikajo tega, da se svet še vedno sooča z velikimi problemi in predvsem z nepotrebnim trpljenjem ljudi.

Sodobne sofisticirane komunikacijske tehnologije omogočajo za razliko od prejšnjih časov instantno pridobivanje in poznavanje informacij ter z njimi vednost ne glede na razdalje. Vendar imamo tudi v tem primeru problem s paradoksom njihove potencialno ambivalentne uporabe, kot to dokazuje primer bodisi človeštvu prijazne (elektrika, v medicini ali drugod) ali uničevalne (vojne) uporabe atomske energije. V tej zvezi pa se pojavljajo še drugi in bolj kompleksni problemi. Na primer, kam lahko družbe pelje neregulirana umetna inteligenca in sedanje moralne vrednote, ki sem nam zdijo tako samoumevne, kot je bila nekoč trgovina s sužnji.

PRILOŽNOST ZA TOTALITARNO DISTOPIJO

Lahko verjamemo, da bodo prihodnje generacije, če bodo sploh dobile to priložnost, v zvezi z uporabo umetne inteligence bolj pametne in preudarne, kot je to s sedanjimi? Predvsem pa, da bodo prihodnje, bolj kot minule in sedanje generacije, pripravljene žrtvovati sedanje ugodje v dolgotrajno dobro prihodnjih? Tačas je predvsem važno, ali bo tega zmožna sedanja generacija in s tem uveljavila dragoceno družbeno in moralno vrednoto, ki bo 'zavezovala' tudi zanamce. Ravno v zvezi z razvijanjem naprednih sistemov umetne inteligence je ključno, da se znanstveni in politični odločevalci dokopljejo do spoznanj o njeni družbeni uporabi, ki bo služila vsemu človeštvu, namesto da bi mu škodila in ga pognala v novo sužnost. Problem je mogoče strniti v vprašanje, ali bo 'zmagala' družbi prijazna (nova) utopija ali njej nenaklonjena in nadrejena totalitarna distopija.

Dobre ali slabe, tudi katastrofalne posledice tega, katero pot bomo izbrali, ne bodo prizadele sedanjih generacij, temveč še bolj trajno prihodnje. Človeštvo se je v moderni dobi znašlo na točki, ko lahko pogubi samega sebe in za daljši čas, tudi sto tisoče let, zaustavi njegovo nadaljevanje, t. j. civilizacijo, ki si zaradi tega ne bi zaslužila tega imena, in se oropa za svojo prihodnost ter zanamce, ki zaradi napačnih odločitev današnjih generacij niti ne utegnejo živeti (Kieran Setiya, 2022). Pisma, ki jih bodo pisali živeči zanamcem, ne bi na ta način nikoli prišla do njihovih naslovnikov.

Avstralski moralni filozof Toby Ord (2020) je v knjigi z naslovom *The Precipice: Existential Risk and the Future of Humanity* podrobno predstavil eksistencialne grožnje za obstoj človeštva in civilizacije, ki jima grozi najmanj devet tisoč atomskih glav; nadalje, 'dosežki' na področju biotehnologije, ki napovedujejo še večjo destruktivno moč od atomskega orožja, poleg tega pa še virusni inženiring (biološka orožja) v laboratorijih, ki so še dosti bolj smrtonosni od naravnih, in neregulirana umetna inteligenca. Ti bi lahko povzročili smrt milijard ljudi in zaradi njih bi se moralo človeštvo za trajno posloviti od svoje prihodnosti.

BIOTEHNOLOŠKE GROŽNJE ZA OBSTOJ ČLOVEŠTVA

Ob tem je treba spomniti, da je za razliko od nuklearnega orožja, s katerim z devetdesetimi odstotki razpolagata dve državi, v svetu še na tisoče bioloških laboratorijev, ki eksperimentirajo z najbolj nevarnimi patogeni na svetu (!), med drugim tudi reproducirajo bakterije in viruse. Spodbudno je sicer, da je bila leta 1997 sprejeta *Konvencija o kemičnem orožju* (CWC), ki prepoveduje razvoj, proizvodnjo, kopičenje in uporabo kemičnega orožja in zahteva njegovo uničenje; njej se je do marca 2021 pridružilo 193 držav pogodbenic. Glede na veliko tveganje tega orožja za človeštvo je škandalozno, da ta najbolj pomemben sporazum o nadzoru orožja v tem stoletju ne vključuje nobenega nadzornega mehanizma (!).

Med najbolj znane in doslej uporabljene bojne strupe se uvrščajo dušljivci (klor in fosgen), mehurjevci (iperit, luizit, fosgen oksim), živčni strupi (sarin, soman, tamun, VX) in drugi. Vojaški strokovnjaki si ne delajo utvare, da nekatere vojske, predvsem v največjih državah sveta, hranijo na skrivnih mestih številne vrste kemičnega orožja za 'izjemne in nujne' primere. Vojne praviloma in ne glede na mednarodne (vojne in druge) konvencije 'opravičujejo' uporabo tudi najbolj nizkotnih in ubijalskih sredstev, med katera se seveda uvrščajo tudi kemična.

Možno uporabo kemičnega orožja v primeru trenutne vojne v Ukrajini omenja zaslužni profesor za mirovne študije na Univerzi Bradford Paul Rogers (2022). To, da je Vladimir Putin 'napovedal' njegovo uporabo z ukrajinske strani, je po Rogersu poskus, da preusmeri pozornost od tega, da bi ga Rusija uporabila samo v primeru, ko bi še naprej izgubljal vojno in bi Putin z njo tvegala tudi svojo politično smrt. Spomnimo, da je Rusija, ki se je vojaško angažirala na strani sirskega diktatorja Basarja al Asada, mižala pred uporabo tega orožja med sirske državljansko vojno.

To orožje je že pred njim leta 1988 uporabil iraški diktator Sadam Husein, ko so njegova letala in artilerija metala na prebivalce kurdskega mesta Halabja

bombe in granate, ki so vsebovale živčni bojni plin sarin in iperit, ki sta namenjena množičnemu povzročanju smrti. V omenjenem mestu je Husein v petnajstih minutah usmrtil najmanj pet tisoč nedolžnih ljudi, povečini žensk in otrok. Več mednarodnih konvencij prepoveduje uporabo kemičnega orožja v vojnih spopadih. Ob tem, ko je bil uporabljen prvič po prvi svetovni vojni, se mednarodna skupnost ni posebej zganila; tudi ne v Združenih državah Amerike, ki so Irak takrat obravnavale kot svojega zaveznika v njegovi vojni z Iranom.

ALI LAHKO ČLOVEŠTVO PREŽIVI TEHNOLOGIJO?

Čeprav je možnost, da bi šel po podobni poti tudi Putin majhna, tega vseeno ni mogoče povsem izključiti, kot to dokazuje primer uporabe živčnega strupa novičuk na ruskem disidentu Alekseju Navalnem v Salisburyju v veliki Britaniji in druge napovedi, da bi ga lahko ruska vojska uporabila v Ukrajini v različnih kletah oz. podzemnih zakloniščih, bunkerjih in celo podzemnih postajah, torej na mestih, kjer se med spopadi povečini zadržuje civilno prebivalstvo. To, da ruska vojska ne izvzema civilnega prebivalstva iz 'legitimnih' vojaških ciljev dokazujejo ne nazadnje tudi njeni napadi na električno omrežje v Ukrajini, še pred tem pa na bolnišnice, šole, kulturne ustanove itd., poleg ponavljajočih se Putinovih groženj z atomsko bombo.

Če bo svet še naprej šel po taki poti, bo eksistencialno ogrožal ne le sedanjih temveč tudi prihodnje, še nerojene generacije. James Bridle (2018) vidi glavni problem v tem, da se z naraščajočo tehnološko kompleksnostjo istočasno zmanjšuje njegovo razumevanje. Ta trend poganja prevladujoče prepričanje, da sta obstoj naše civilizacije in napredek družb prvenstveno odvisna od računalniško reguliranih in proizvedenih podatkov in informacij. V resnici se danes izgublamo v morju informacij, ki se jih polaščajo in instrumentalizirajo različni fundamentalizmi, poenostavljene naracije, konspirativne teorije in politike alternativnih dejstev. Varljiva dostopnost do neskončnega števila informacij, v katerih se praktično izgublajo kompetence našega razumevanja, dobro izkoriščajo vladajoče elite, ki lahko tako še naprej in neovirano zasledujejo svoje plenilske interese.

Koliko ljudi še sploh razume delovanje kompleksnih finančnih sistemov in prav tako zapletene in interesno vodene algoritme, umetno inteligenco in v bistvu netransparentno (skrivnostno) in od velikanske večine ljudi odtujeno delovanje države? Nad nekoč za ljudi in svet obetajočimi sanjami o krasni prihodnosti, ki jo je napovedovala porajajoča se informacijska tehnologija, se že zgrinjajo temni oblaki, ki najavljajo prihod novega mračnega srednjega veka. Kako to, da se pred to nevarnostjo ni svet zganil že prej, če spomnimo, da je

vplivna ameriška revija *Fortune magazine* že leta 1955 objavila članek z naslovom 'Ali lahko preživimo tehnologijo'? Klice takega sveta so bile posejane že nekaj desetletij pred tem in njihov oče ni nihče drug kot oče neoliberalizma Friedrich Hayek, ki je po Briddlovih besedah v knjigi *Pot v hlapčevstvo* (1944) vse sociološke pojave in forme kolektivizma obsodil za totalitarne in odprl pot tržno neoviranemu in darvinistično motiviranemu posamezniku, ki je stare tiranije nadomestil z novo, ogrnjeno v plašč tržnega fundamentalizma.

'NUKLEARNI MIR'

Kot piše Yuval Noah Harari (2018), s tem, ko je 'supermarket' po letu 1989 porazil 'gulag' oz. kapitalizem komunizem, še zdaleč ni nastopil Fukuyamov 'konec zgodovine'. Kot vedno je zgodovina tudi tokrat presenetila in še naprej preseneča. Ključna je pri tem vloga internetne revolucije, pri kateri so nanjo bistveno bolj vplivali (informacijski) inženirji kot pa politične stranke ali ideologije. Sploh je vprašanje, ali bodo lahko politični sistemi ta duh, ko je enkrat ušel iz steklenice, še kdaj obvladali. Po Hararijevih besedah je bil človek vedno boljši pri izumljanju stvari kot pa pri njihovi razumni in neškodljivi uporabi.

Še posebej pri biotehnični in informacijski revoluciji se je treba zavedati, da inženirji, podjetniki in znanstveniki, ki praktično razen samega sebe ne predstavljajo nobene druge legitimne družbene skupnosti, slabo poznajo, kakšne politične posledice prinašajo njihova dejanja in stvaritve. Obe revoluciji bosta omogočali upravljanje s človekovimi možgani in podaljševali življenje ljudi, vendar zopet ne bomo vedeli za kakšno ceno. Prav tako bosta omogočili preoblikovanje in upravljanje s celotnim svetom okoli nas, ne da bi deležniki razumeli kompleksnost globalne ekonomije.

O teh tehnoloških posegih v naravo in družbo ne boste tudi ničesar zvedeli v predstavljenih političnih agendah, čeprav bodo enormno vplivali na življenja današnjih in prihodnjih generacij. Vse to so razlogi, kot piše Justin Smith (2022), da so ugasnila začetna pozitivna utopična pričakovanja, povezana z informacijsko tehnologijo in posebej internetom, kot to danes razkrivajo brutalna realnost družbenih medijev, njihova globalna in profitom podrejena informacijska ekonomija in odvrtačevalna (attention-destroying) narava omrežne tehnologije

Ravno vojna v Ukrajini, tako kot sicer tudi druge vojne nuklearno oborožene države – ZDA, je po prepričanju Franziske Stärk in Ulricha Kühna (2022) dober primer uveljavljanja globalnega nuklearnega reda, ki z atomskim zastraševanjem in deklarirano politiko neširjenja tega orožja ter z nikoli resno mišljenimi predlogi za njegovo odpravo dokazuje, kako je ta v resnici

nepravičen. Kako kratkovidna oz. distopična je politika atomskega zastraševanja, dokazujejo analize mednarodnih teoretikov, ki ne verjamejo, da bi lahko ta na dolgi rok vzdržala. Utegnila bi trajati morda nekaj več kot sto ali več let, medtem ko bi se morali po atomski vojni preživeli nečloveško spopadati še naslednje tisoče let. V preteklosti so se v ZDA in Natu prosto po Orwellu pogosto sklicevali na to, da zagotavlja atomsko orožje nepogrešljivo vlogo pri ohranjanju mira, kar so nekateri eminentni raziskovalci mednarodnih odnosov (med npr. ameriški politolog Kenneth Waltz) paradoksalno poimenovali z 'nuklearnim mirom'.

MOČ NADREJENA VESTI IN SLABOTNEJŠIM

Stärk in Kühn ugotavljata, da pri tem ne gre samo za nepravično 'distribucijo mira', temveč tudi za dolgoročne negativne učinke, ki bodo tlakovali pot enako nepravični prihodnosti in bodo nepoštene do prihodnjih generacij. Po ugotovitvah atomskih znanstvenikov smo z normalizacijo politične retorike o možni uporabi atomskega orožja v vojni (danes ruski v Ukrajini, v preteklosti ameriški na Japonskem, pozneje tudi o njeni možni uporabi med korejsko vojno) že blizu morebitni uporabi taktičnega atomskega orožja, ki pa bi se lahko nadaljevala s še mnogo bolj uničujočo strateško.

V vsakem primeru bi to prineslo milijonske in tudi milijardne žrtve za globalno prebivalstvo, dokončno ogrozilo podnebno ravnovesje in pripeljalo do množične lakote, da 'kolateralnih' posledic za prihodnje generacije niti posebej ne omenjamo. Vsekakor je preveč cenena iluzija, da bi se nuklearna zima in druge rušilne posledice atomske vojne zaustavile pred mejami držav, ki so jo začele, ali da bi jih pred njo rešila njihova podzemna zaklonišča. Podobno iluzijo predstavlja tudi upanje kot strategija, da se kaj takega sploh ne more zgoditi. Podobna upanja pred prvo svetovno vojno so razgalile nekatere zgodovinske študije o njej, ki pripovedujejo o tem, kako so protagonisti te vojne spominjali na 'mesečnike', ki so milijone ljudi pogнали v smrt.

Z nuklearno 'nepravičnostjo' oz. z njegovim zastraševanjem so teoretiki (zagovorniki) hladne vojne načrtno prenašali na manjše države, ki so nosile posledice tega nuklearnega (ne)reda, zgrajenega na hierarhično podrejenih sferah (ne)zagotavljanja varnosti. O vrtoglavi človeški ceni tega reda pričajo vojne v Vietnamu, Afganistanu, Nikaragvi, Koreji, Angoli in danes v Ukrajini. Jedrsko zastraševanje je sicer zagotavljajo mir in stabilnost obema jedrskima velesilama, računa za mir pa sta obe velesili izstavila šibkejšim državam v skladu s starim načelom starega Tukidida, do katerega se je ta dokopal med pisanjem o peloponeških vojnah, o tem, kako je moč nadrejena vesti in slabotnejšim.

USODA ZANAMCEV V ROKAH SEDANJIH GENERACIJ

Če doživi, sodeč po fosilnih ostankih, povprečna vrsta sesalcev milijon let, ostaja človeštvu še nadaljnjih sedemsto tisoč let in v primeru, da bi se svetovno prebivalstvo skrčilo na eno samo desetino sedanjega, bi to pomenilo, da bi se v prihodnosti rodilo še deset trilijonov (deset na dvanajsto) človeških bitij. 'Usoda' zanamcev je praktično odvisna od odločitev današnjih (živečih) generacij, ali bodo pred tem preprečile predčasni konec in tragedijo človeške vrste, ki je primerjalno gledano še relativno mlada, in s tem omogočili življenje trilijonom naših zanamcev. Tako upanje pa je danes spričo globalno neobstoječe 'populacijske politike' in ob dejstvu, da dolgoročno načrtovana prihodnost ni deklarirana in kaj šele prioriteta moralna prioriteta v tem času, na trhljih tleh.

Človeštvo bi s tem, kot piše MacAskill, praktično predčasno in za vedno končalo svojo pot. Nekaj bolj razumnih politikov, ki jih žal danes pogrešamo, se je te nevarnosti zavedalo že zelo zgodaj. Britanski državnik Winston Churchill je že leta 1947 (zaman?) opozarjal, da se lahko 'kamena doba in totalna destrukcija (po)vrneta na krilih znanosti in neznansko velikega materialnega bogastva, s katerim razpolaga človeštvo'. Podobno bojazen je samo nekaj let pozneje izrazil ameriški predsednik Dwight Eisenhower med svojim inavguralnim govorom, da 'nam lahko znanost kot zadnje darilo prinese moč, s katero bo mogoče izbrisati človeško vrsto na našem planetu'.

Za obema državnikoma niso zaostajali v znanosti. Lord Martin Rees, bivši predsednik britanske Kraljevske družbe, je leta 2003 pisal, da niso možnosti za preživetje človeštva nič večje od razmerja 50 proti 50. Ameriški politolog s Harvarda Bear Braumoeller je predvsem izpostavil nevarnost svetovnih izbuchov vojn, ki so posledica 'zakona moči', pri čemer je opozoril na pogost pojav, ko se po obdobju relativnega miru vojna ponovno pojavi v še hujši inkarnaciji. Braumoeller verjame, da je velika verjetnost, da bo prišlo do izbruha naslednje vojne, in to še v času naših življenj, ki bo po število človeških žrtev in materialnem uničenju še dosti hujša od zadnje svetovne vojne. Računalniški izračuni so pokazali, da bi moralo 'daljše obdobje miru' po drugi svetovni vojni trajati najmanj sto let, da bi bilo mogoče govoriti o dokončnem zatonu vojn na svetu.

Človeštvo se je znašlo v najbolj kritičnem trenutku svoje zgodovine s tem, ko je v dvajsetem stoletju razvilo sredstva, ki lahko pripeljejo na eni strani do njegovega samomora, na drugi pa ni razvilo odgovarjajoče moralne varovalke, s katerimi bi se lahko zaščitilo pred post-apokaliptičnim scenarijem iz filma *Nori Maks*. Ključni problem je v tem, da človeštvo iz dneva v dan povečuje svojo tehnološko (materialno) moč in si neomejeno podreja (izkorišča) naravo, medtem ko pri tem njegovi samozavest, samorefleksija in razum

kritično zaostajajo. Kako se bo človeštvo na to odzvalo, je po Ordu najbolj kritična odločitev v tem času. V osnovi gre za vprašanje, kako zagotoviti obstoj človeške vrste, ne da bi to ogrozilo dobre strani tehnološkega napredka.

‘TEHNOLOŠKA RULETA’

Za zdaj so obeti, da bo človeštvo naredilo potrebne korake, da se zavaruje pred Armagedonom, majhni; prej smo priča povečevanju tveganj na tem področju. Danes smo, kot piše politični teoretik na Kraljevem kolidžu v Cambridgeu John Dunn (2022), v zgodovinsko doslej nevidenem trenutku, ko države razpolagajo z rušilnimi sredstvi, zaradi katerih se lahko človeštvo poslovi od svojega biološkega in kulturnega nadaljevanja. Edina alternativa človeškemu in materialnemu uničenju je mir kot največja dobrina, ki jo potrebujejo živeči, največkrat tisti, ki jim ta tačas, Ukrajincem, predsednik agresorske države odreka, da obstajajo kot narod in država.

Moralni filozof Ord napoveduje možnost eksistencialne katastrofe človeštva v naslednjem stoletju v razmerju ena proti šest, kar približno odgovarja ‘ruski ruleti’, medtem ko je Richard Danzig, nekdanji ameriški sekretar za mornarico, pri tem uporabil metaforo ‘tehnološke rulete’. Tudi več drugih (atomskih) strokovnjakov napoveduje najmanj dvajsetodstotno verjetnost tretje jedrske svetovne vojne do leta 2070, ki bi zadala civilizaciji tak usodni udarec, od katerega si ta ne bi več opomogla. V vsakem primeru gre pri tem za človeštvo nesprejemljiva tveganja, ki terjajo novo razumevanje naše dobe in preobrat od dosedanje miselne paradigme, kako gledamo na svet, na zgodovino in na vlogo človeka (človeštva) v njej. Razumljivo pa je, kot je zbadljivo pripomnil pokojni ameriški astronom Carl Sagan, da teh katastrofalnih teorij ni mogoče eksperimentalno preveriti in tako potrditi njihove znanstvene validnosti.

Ko je Freeman Dyson (1998) pred slabimi petindvajsetimi leti v *Zamišljenih svetovih* pisal o človeški kolonizaciji vesolja in o novi človeški vrsti, ki ga bo naselila, še ni mogel vedeti, da bosta tehnološko vlogo v tem pogledu pozneje prevzela internet oz. informacijska (digitalna) tehnologija. Vseeno pa je napovedal, da bo že kmalu prišlo do bolj robustne interakcije tehnologije z družbenimi procesi. Tako kot pred njim filozof znanosti Thomas Kuhn, se je zavedal, da nas čaka nova konceptualna revolucija, pri čemer pa je bil za razliko od njega prepričan, da bodo do znanstvene revolucije pripeljala sofisticirana tehnološka orodja. Znanstveno revolucijo po Dysonu sestavljata dve fazi, in sicer ‘tolstojevski’ in ‘napoleonski’; za *prvo* sta značilna ‘ustvarjalni kaos in svoboda’, medtem ko se druga dogaja pod nadzorom ‘rigidne organiziranosti in discipline’.

ALGORITMI UMETNE INTELIGENCE REPRODUCIRAJO STARE VZORCE REPRESIJE

Z opiranjem na ta dva koncepta je Erik J. Larson (2022) raziskoval, kje je v tem pogledu znanstvena revolucija danes. Še leta 2000, torej v 'tolstojevski fazi', so ljudje divje eksperimentirali z alternativnimi zamislimi o tehnologijah v poslovnem in medijskem svetu, vzemimo samo primere 'silicijske doline' in 'garažnih' start-upov', ki so dominirali kmalu zatem zahvaljujoč informacijskim tehnologijam. Znanost in tehnologija sta danes že nekaj časa v 'napoleonski' fazi. Silicijska dolina se tačas predstavlja kot ogromen transnacionalni tehnološki kompleks, ki obrača milijarde; enako to velja za družbena omrežja, od Googla in Facebooka do Instagrama in Twitterja ter ne nazadnje tudi na področju naravoslovnih znanosti, na primer v fiziki, ki lahko računa na milijardne vsote, kot to dokazuje najmanj 17 kilometrov dolg pospeševalnik delcev pri CERN-u.

Od prejšnjih napovedi in obljub 'tolstojevske' faze o nastopu 'zlate dobe', ki je napovedovala gospodarsko rast, polno zaposlenost, robustno ekonomijo in razcvet demokracije, je ostalo bore malo, medtem ko so enormno porasli dobički korporacij, ki se napajajo iz podatkovno osredotočenega (data-centric) kompleksa, ki je podredil družbo svoji agendi in pretežno finančno motiviranim interesom. Od 'kreativnega kaosa in svobode', kot jo je še pred četrto stoletja opisoval Freeman Dyson, se je praktično uresničila samo napoved, da je tudi ta proces podvržen 'Darwinovemu procesu selekcije'. Razvoj se nasprotno vrača v petdeseta leta v prejšnjem stoletju, ko sta IBM in General Motors predstavljala tisto, kar danes predstavlja svetovno omrežje (World Wide Web).

Larson obžaluje, da današnji algoritmi umetne inteligence reproducirajo stare in skrajne ideološke vzorce, ki so proizvajali lažne novice, spremljali državljane (danes z avtomatiziranimi video kamerami, ki prepoznajo obraze itd.) in med vojnama pobijali ljudi ter uničevali materialne dobrine (danes, na primer, z droni). Po njegovem se današnje mlade generacije še ne zavedajo dovolj, da obstaja alternativa 'napoleonski' uporabi umetne inteligence in digitalni tehnologiji, če noče ta končati kot 'digitalna diktatura'. Na srečo je 21. stoletje še 'mlado' in prihaja za njihovo 'tolstojevsko' fazo šele pravi čas. Da ne gre za iluzorno pričakovanje, priča tak ustvarjalni čas pred nastopom informacijske tehnologije in računalnikov, to je leta 1922, ko sta bili odkriti splošna relativnostna teorija in kvantna mehanika, in to brez milijardne podpore znanosti in podpore velikega biznisa (korporacij), kar pomeni, da lahko računajo zamišljeni in še ne zamišljeni svetovi še vedno na 'tolstojevsko' priložnost.

Na tem mestu si lahko ponovno – tako kot proti koncu svojega življenja pred dobrimi dvesto leti Johann Wolfgang von Goethe – zastavimo vprašanje, v kakšni kondiciji je človeški napredek (Stuart Whatley in Nicholas Agar,

2021). Goethe ni imel o njem nobenih iluzij. V pismu nemškemu pesniku Johannu Petru Eckermannu je zapisal, da postaja sicer človek vedno bolj pameten in bistroumen, vendar zato ne tudi bolj srečen in samozavesten. Na njegovi poti bodo človeštvo vedno spremljali demoni, ki mu bodo nasprotovali in vlekli voz v preteklost. Torej daleč proč od napovedi o večnem in univerzalnem napredku (progresu), ki so mu podlegli zagovorniki industrijske in moderne dobe, med katerimi je posebej izstopal sociološki mislec Auguste Comte s svojim 'zakonom o človeškem progresu', s katerim je pospremil splošni tok razvoja človeštva v prihodnosti.

ZGODOVINA NI SAMA PO SEBI NA STRANI NAPREDKA

Omenjeni epistemološki optimizem je moral navsezadnje vendarle prepustiti mesto bolj realističnim premislekom, npr. Francisa Bacona in Renéja Descartesa, da ni mogoče ničesar jemati kot absolutno dognano, kar je odprlo priložnosti za konceptualne inovacije, kot so 'nevidna roka', 'zvižčnost razuma', materialistična dialektika in sekularno zastavljeni primarni in gonilni vzroki. Od okleščene dogmatične vere v omenjeni 'zakon napredka' se je, če pustimo ob strani skrajno zrelativizirane postmodernistične razlage, na koncu vseeno ohranila razumna vera v veljavnost akumuliranih in napredujočih spoznanj v znanosti in v humanističnem naboru, brez česar bi ostalo človeštvo brez spoznavnega kompasa.

Danes se množijo številne apokaliptične napovedi od ireverzibilnega globalnega segrevanja, kolapsa okolja in atomskega spopada do že omenjenih bio-tehnoloških ter biokemičnih orožij, s katerimi razpolagajo velike države. Kot piše Eirik Hoyert Leivestad (2020), zato ne preseneča, da je bila po podatkih *Wall Street Journala* apokaliptična pesem irskega pesnika in nobelovca W. B. Yeatsa *Drugi prihod* leta 2016 citirana bolj kot kdaj koli prej po letu 1980. Če so se v preteklosti zatekali k političnemu apokalizmu reakcionarni avtorji, bi lahko rekli, da ga danes tematizirajo predvsem avtorji, ki jih skrbi izginjanje demokracije, konec liberalnega reda, vračanje fašizma in uveljavljanje post-resničnostnih naracij, zamaskiranih v alternativna dejstva.

Namesto nostalgije po starih časih, na katere se sklicujejo skrajneži na desnem političnem polu, danes pogrešamo prepričljive intelektualne resurse, preko katerih bi se lahko dokopali do proaktivnih scenarijev, ki bi omogočali globlje vpogled v 'fizionomijo' omenjenih globalnih kolapsov in repertoar orodij za njihovo učinkovito obvladovanje. Ljudje, ki se deklarativno izrekajo za napredek (progres), so vedno znova razočarani, ko se izkaže, da zgodovina ni sama po sebi ali neizogibno na njegovi strani, t. j., da bi peljal družbe k njihovem stalnemu izboljševanju. V tem času in še preden lahko človeška

civilizacija zdrkne v apokaliptični nepovrat, potrebujemo bolj kot kadarkoli prej jasno sociološko in politično diagnostiko stanja, v katerem je človeštvo, s ciljem, da zavaruje njegovo kolikor toliko decentno sedanost in prihodnost. Že sedaj pa ni skrito, da jima v prvi vrsti nasprotujeta neoliberalno ideološko 'utemeljena' marketizacija in brezkompromisno zasledovanje profitov v škodo celotnega družbenega in naravnega habitusa v imenu globalizacije, s katero upravljajo korporacije.

KDO PILOTIRA GLOBALNI TITANIC?

Nouriel Rubini (2022), ki je leta 2008 kot edini na svetu napovedal globalni finančni zlom, zadnji čas ponovno opozarja na več globalnih mega-trendov, ki vodijo k distopični prihodnosti. Tokrat ne gre le za približujoči se totalni ekonomski in finančni zlom ter globalno podnebno krizo, temveč sta pod vprašaj v eksistencialnem smislu postavljena tudi globalni mir in prosperiteta. Za razliko od ekonomske in politične krize leta 1929 tokrat v svetu politike ni mogoče videti obrazov politikov in ekonomskih umov, kot sta bila Roosevelt in Keynes, ki sta takrat v njej prepoznala priložnost za (po)iskanje strateških in dolgoročnih rešitev.

Gre za nadaljevanje politike, ki jo je pred dobrimi tremi desetletji inavgurirala britanska predsednica vlade Margaret Thatcher pod imenom politike brez alternative in politike, ki ne priznava, da bi lahko obstajalo kaj takega, kot je 'družba'. Tako je povsem konsekventno, da šestindvajset (!) najbolj bogatih posameznikov na svetu razpolaga z bogastvom polovice celotnega svetovnega prebivalstva in da se med sto največjih ekonomij na svetu uvršča devetinšestdeset korporacij. Ti ne dolgujejo zahvale samo Thatcherjevi, temveč že dolgo pred njo živječemu naftnemu bogatašu Johnu Rockefellerju, ki je leta 1905 izrekel 'pobožno' misel, da (mu) je 'moč pridobivanja denarja dal ljudem bog'.

Danes politikov takega kova po Roubiniju ni videti na obzorju; njihovo delovanje je danes v največji meri usmerjeno na kratki čas, torej v nadaljnjo generiranje disfunkcionalne politike in geopolitičnih rivalstev, predvsem do naslednjih volitev in v škodo današnjih in prihodnjih generacij. Prihodnosti tako preostaja vloga kolateralne žrtve v bistvu zgrešene in moralno diskreditirane politike, ki pilotira globalni Titanic. Poosebljena 'pilota', ki vodita v globalno krizo, sta povsem transparentna in tudi uradno deklarirana neoliberalna ideologija, ki podarja neomejeno moč trgom, in globalna prevlada velikih korporacij, katerih profitni motivi so v diametralnem nasprotju s humanistično agendo in vodijo namesto decentnega razvoja človeštva v njegov konec.

LITERATURA

- Bridle, James (2018): *New Dark Age: Technology and the End of Future*. London: Verso.
- Dunn, John (2022): Civilizations, barbarity, conquest, legitimacy and crimes of war. *Uro-zine*: 10. oktober.
- Dyson, Freeman (1998): *Imagined Worlds*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Harari, Yuval Noah (2022): *Unstoppable Us: How Humans Took Over the World*. London in New York: Peguin Random House.
- Harari, Yuval Noah (2018): *21 Lessons for the 21st Century*. London: Jonathan Cape.
- Jackson, Michael (2022): Seeking Certainty in Uncertain Times. *Boston Review*, 3 januar.
- Larson, Erik J. (2022): Twenty Five Years After Imagined Worlds, What World Are We living In? Our Suprisingly Napoleonic twenty-first century. *The Hedgehog Review – Critical Reflections on Contemporary Culture*: 26. oktober.
- Leivestad, Hoyer Eirik (2020): When the future becomes unpopular. *Eurozine*, 11. december.
- MacAskill, William (2022): *What We Owe the Future: A Million-Year Perspective*. London: Oneworld Publications.
- O'Mara, Margaret (2022): The World Tech Made: Can Silicon Valley Be Redeemed? *Foreign Affairs*, november/december.
- Ord, Toby (2020): *The Precipice: Existential Risk and the Future of Humanity*. New York: Hachette Books.
- Rogers, Paul (2022): To Vladimir Putin's mind, chemical weapons might just seem a good idea. *Guardian*, 12. marec.
- Rizman, Rudi (2014): Čas /brez/ alternative – Sociološke in politološke refleksije. Znanstvena založba Filozofske fakultete in Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.
- Rizman, Rudi (2020): Družba in politika v času retrotopije – Teme iz politične sociologije. Znanstvena založba Filozofske fakultete, Univerza v Ljubljani.
- Roubini, Nouriel (2022): I predicted the 2008 crash – these are the global 'megathreats' I can see now. *Guardian*, 5. november.
- Setiya, Kieran (2022): *The New Moral Mathematics*. *Boston Review*, 15 avgust.
- Smith, Justin E. H. (2022): *The Internet Is Not What You Think It Is: A History, a Philosophy, a Warning*. Princeton: Princeton University Press.
- Stärk, Franziska in Ulrich Kühn (2022): Nuclear injustice: How Russia's invasion of Ukraine shows the staggering human cost of deterrence. *The Bulletin of Atomic Scientists*, 26. oktober.
- Whatley, Stuart in Nicholas Agar (2021): The Problem of Perishable Progress – And its demand for constant upkeep. *The Hedgehog Review – Critical Reflections on Contemporary Culture*, Summer Issue.

KAJ SI DOLGUJEJO PREDNIKI, MI IN ZANAMCI

Povzetek

Prispevek se, tokrat kot monolog, navezuje na moje zadnje srečanje z dr. Vekoslavom Grmičem, na katerem sva v pogovoru prišla do najinih skupnih prleških korenin in v tem smislu odprla vprašanje o najinem dolgu do prednikov, seveda pa tudi predvsem do zanamcev. Zadnje je v tem času, ko se človeštvo sooča z realno možnostjo ekološkega in nuklearnega Armagedona, še več, s samim preživetjem človeške vrste, toliko bolj pereče. Tu moramo dati prav referenčnemu mislecu svetovne zgodovine Yuvalu Noahu Harariju, da današnje generacije človeške vrste nevedne zgodovine ne smejo enostavno ponavljati, kakor to tačas vidimo na primeru vojne v Ukrajini in drugod po svetu, temveč se morajo od nje tudi osvobajati.

Pri tem nam je lahko v veliko oporo 'efektivni altruizem' v navezavi na koncept 'dolgoročnega gledanja', ki mora naše moralne in družbene izbire rekalibrirati z namenom, da bi te vključevale tudi dobrobit za prihodnje generacije, torej da se je treba postaviti tudi v vlogo zanamcev. Ni dovolj, če zasledujemo samo dobrobit/koristi naših neposrednih potomk in potomcev, (prav)vnukinj in (pra)vnukov, temveč tudi preko njih, kar pomeni odgovornost oz. moralno zavezo do stotin milijonov ljudi, ki bodo živeli v prihodnosti. Še prej pa tudi odgovornost do osem milijard danes živečih prebivalcev planeta, kar predstavlja petnajst odstotkov vseh, ki so živeli doslej. Družbene in moralne izbire trenutno živečih generacij, na katere prisegamo danes, ne bodo imele posledic samo zanje, temveč tudi za prihodnje. Za nobeno od njih ni ne družbeno in ne moralno sprejemljivo, da bi jim odrek(a)li srečo ali pa jih obsodili na trpljenje. Številni misleci opažajo danes glavno težavo v tem, da je prihodnost človeštva na našem planetu v tolikšni meri negotova, da znanost, vlade in verstva ne morejo ali ne znajo ponuditi tiste gotovosti – s tem v zvezi –, ki se običajno pričakuje od njih.

Kaj bomo (pre)puslili prihodnjim rodovom pa je seveda veliko in (še) neodgovorjeno vprašanje. Pri roki so nam, na primer, (tehnološka) orodja, s katerimi bi lahko človeštvo naredilo velike progresivne korake, primerljive s tistimi v zadnjih tristo letih, ko se je življenjska doba ljudi od začetnih štirideset let povečala na več kot sedemdeset in ko je 80 odstotkov ljudi živel v skrajni revščini, ki se je do danes zmanjšala na okoli deset odstotkov. Sodobne sofisticirane komunikacijske tehnologije za razliko od prejšnjih časov omogočajo instantno pridobivanje in poznavanje informacij ter z njimi vednosti ne glede na razdalje. Toda tudi v tem primeru imamo problem s paradoksom njihove potencialno ambivalentne uporabe, kot to dokazuje primer bodisi človeštvu prijazne (elektrika, v medicini ali drugod) ali uničevalne (vojne) uporabe atomske energije. V tej zvezi se pojavljajo še drugi in bolj kompleksni problemi. Na primer, kam lahko družbe pelje neregulirana umetna inteligenca in sedanje moralne vrednote, ki sem nam zdijo tako samoumevne, kot je bila nekoč trgovina s sužnji. Ravno v zvezi z razvijanjem naprednih sistemov umetne inteligence je ključno, da se znanstveni in politični odločevalci dokopljejo do spoznanj o njeni družbeni uporabi, ki bo služila vsemu človeštvu, namesto da bi mu škodile in ga pognale v novo sužnost. Problem je mogoče strniti v vprašanje, ali bo 'zmagala' družbi prijazna (nova) utopija ali njej nenaklonjena in nadrejena totalitarna distopija?

WHAT DO OUR ANCESTORS, WE, AND OUR DESCENDANTS OWE EACH OTHER?

Summary

In this article, this time in the form of a monologue, I reflect on my recent meeting with Dr. Vekoslav Grmič. We discussed our shared heritage from the Prlekija region and pon-

dered what we owe to our ancestors and, more importantly, to our descendants. With the looming threat of ecological and nuclear disasters, and even the survival of our species at stake, it is crucial that we learn from the lessons of history. Yuval Noah Harari, an eminent historian, warns us that we cannot afford to repeat the same mistakes that have plagued humanity in the past, as we see happening in conflicts such as the war in Ukraine. Instead, we must break free from the shackles of our past and strive for a better future.

This is where 'effective altruism' can be of great help, in relation to the concept of 'long-termism', which needs to recalibrate our moral and social choices to include the well-being of future generations, i.e., to put ourselves in the role of our descendants. It is not enough to only think about the welfare of our immediate descendants, such as our (great) grandchildren, but also those beyond them. We have a responsibility to the hundreds of millions of people who will live in the future, and this requires a moral commitment to put ourselves in the shoes of our descendants. But even more so, a responsibility to the eight billion people living on the planet today, representing fifteen percent of all those who have lived so far. The moral choices we make today will not only impact us but also those who come after us. It is not acceptable to deny them happiness or condemn them to a life of suffering. The social and moral choices of the generations living today will have consequences for the future of humanity on our planet. However, many thinkers believe that the main problem is the uncertainty of the future, which science, governments, and religions are unable to offer certainty on.

The question of what we will leave or pass on to future generations is a huge and still unanswered one. We have at our disposal numerous technological tools that could help humanity make great strides forward, much like the last three centuries, when human life expectancy increased from 40 years to over 70. Moreover, around 80% of people were living in extreme poverty, which has been reduced to around 10% to date. Unlike earlier times, today's sophisticated communication technologies enable us to gather and share information instantly, regardless of distance. However, the potential ambivalent use of this technology presents a paradox, as demonstrated by the example of atomic energy, which can be used for either human-friendly (i.e., electricity, medicine) or destructive (i.e., war) purposes. This context also poses other complex issues that require attention. For example, where unregulated artificial intelligence and the current moral values we take for granted, as the slave trade once did, can lead societies. It is precisely in relation to the development of advanced AI systems that it is crucial for scientific and political decision-makers to come to grips with the lessons of their social application, which will serve all of humanity instead of harming it and driving it into a new slavery. The dilemma can be summed up in the question: will a society-friendly (new) utopia or a society-hostile and superior totalitarian dystopia 'win'?

WAS SCHULDEN UNSERE VORFAHREN, WIR SELBST UND UNSERE NACHKOMMEN EINANDER?

Zusammenfassung

In diesem Artikel, diesmal in Form eines Monologs, beziehe ich mich auf mein letztes Treffen mit Dr. Vekoslav Grmič, bei dem wir im Gespräch auf unsere gemeinsamen Wurzeln aus Prlekija zu sprechen kamen und in diesem Sinne auch die Frage aufwarfen, was wir unseren Vorfahren und natürlich auch unseren Nachkommen schulden. Letzteres ist umso wichtiger in einer Zeit, in der sich die Menschheit mit der realen Möglichkeit eines ökologischen und nuklearen Armageddon konfrontiert sieht, und darüber hinaus mit dem

Überleben der menschlichen Spezies überhaupt. An dieser Stelle sollten wir dem Vordenker der Weltgeschichte, Yuval Noah Harari, Recht geben, dass die heutigen Generationen der menschlichen Spezies nicht einfach eine unwürdige Geschichte wiederholen dürfen, wie wir es derzeit im Fall des Krieges in der Ukraine und anderswo auf der Welt sehen, sondern sich auch von ihr befreien müssen.

Hier könnte „effektiver Altruismus“ eine große Hilfe sein, und zwar im Zusammenhang mit dem Konzept des „Langfristigen“, um unsere moralischen und sozialen Entscheidungen neu zu kalibrieren, um das Wohlergehen künftiger Generationen einzubeziehen, d.h. uns in die Rolle der Nachkommenschaft zu versetzen. Es reicht nicht aus, nur das Wohlergehen unserer unmittelbaren Nachkommen, (Ur-)Enkelinnen und (Ur-)Enkel zu verfolgen, sondern auch darüber hinaus, was eine Verantwortung oder moralische Verpflichtung gegenüber den Hunderten von Millionen von Menschen bedeutet, die in Zukunft leben werden. Mehr noch aber eine Verantwortung gegenüber den acht Milliarden Menschen, die heute auf unserem Planeten leben, was fünfzehn Prozent aller Menschen entspricht, die bisher gelebt haben. Die sozialen und moralischen Entscheidungen der heute lebenden Generationen werden nicht nur für sie, sondern auch für die kommenden Generationen Konsequenzen haben. Es ist weder sozial noch moralisch akzeptabel, dass einem von ihnen das Glück verwehrt wird oder sie zum Leiden verurteilt werden. Viele Denker sehen heute das Hauptproblem darin, dass die Zukunft der Menschheit auf unserem Planeten so ungewiss ist, dass die Wissenschaft, die Regierungen und die Religionen nicht in der Lage oder unfähig sind, in dieser Hinsicht die Gewissheit zu geben, die man normalerweise von ihnen erwartet.

Was wir den zukünftigen Generationen hinterlassen bzw. überlassen werden, ist natürlich eine große und (noch) unbeantwortete Frage. Wir verfügen zum Beispiel über die (technologischen) Mittel, mit denen die Menschheit große Fortschritte machen könnte, vergleichbar mit denen der letzten dreihundert Jahre, als die Lebenserwartung der Menschen von anfänglich vierzig auf über siebzig Jahre anstieg und 80 % der Menschen in extremer Armut lebten, was bis heute auf etwa 10 % reduziert wurde. Im Gegensatz zu früher ermöglichen es die hochentwickelten Kommunikationstechnologien von heute, Informationen augenblicklich zu erhalten und damit Wissen über Entfernungen hinweg zu vermitteln. Aber auch hier stellt sich das paradoxe Problem ihrer potentiell ambivalenten Nutzung, wie am Beispiel der entweder menschenfreundlichen (Elektrizität, in der Medizin oder anderswo) oder zerstörerischen (Krieg) Nutzung der Atomenergie deutlich wird. In diesem Zusammenhang gibt es noch weitere und komplexere Probleme. Zum Beispiel, wohin unregulierte künstliche Intelligenz und die heutigen moralischen Werte, die wir für selbstverständlich halten, wie es einst der Sklavenhandel war, die Gesellschaften führen können. Gerade in Bezug auf die Entwicklung fortschrittlicher KI-Systeme ist es für wissenschaftliche und politische Entscheidungsträger von entscheidender Bedeutung, sich mit den Lehren ihrer gesellschaftlichen Anwendung auseinanderzusetzen, die der gesamten Menschheit dienen, anstatt ihr zu schaden und sie in eine neue Sklaverei zu treiben. Das Problem lässt sich in der Frage auf den Punkt bringen: Wird eine gesellschaftsfreundliche (neue) Utopie oder eine gesellschaftsfeindliche und übermächtige totalitäre Dystopie 'gewinnen'?